

Мих. Василенко і Р. Рабін.

ЩО ДУМАЮТЬ СОЦІЯЛІСТИ?

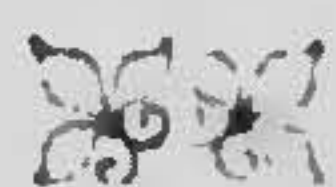
(Після Ч. Г. Кера)

— Ціна 10 центів —

WINNIPEG, MAN
Накладом „Робочого Народу”
1911.

Мпх. Василенко і Р. Рабів.

Що думають соціялісти?

(Щісля Ч. Г. Керя)

WINNIPEG, MAN.

Накладом „Робочого Народя”

1911.

ЧЕРЕШКАМИ „РУСКОЇ ДРУКАРНЇ Я. І. КРЕТА“ в ВІННІПЕГУ.

HX96

K4318

Вступ.

Слово „соціалізм“ — се слово зі зростаючим значі-
нням. Сімдесять літ назад ні с ним словом розуміло ся ма-
йже всяке змагання до кращого суспільного ладу і тоді
справді так було, що стільки було ролів соціалізму, скі-
льки було соціалістів. Коли-б ніхто висловився хто так
само про соціалізм, то сям виказав би хіба свою дурно-
ту або злобу. Як не давно написав проф. Веблен у Quar-
terly Journal of Economics „соціалізм, який ніхто не чує
одних надіями, других страхом — се соціалізм школи
Маркса. Ніхто серіозно не бере на увагу жадного іншого
так званого соціалістичного руху, ані ніхто серіозно
не бере ся критикувати або лобувати теорії інших шкіл
соціалізму“.

Первісних соціалістів вважало ся звичайно за не-
шкідливих мрійтеїв. Однакож, як сказав поет Ловел
„мрії, які мріють народи, сновняють ся“. А причина,
чому вони сновняють ся, се ся, що мрії народів се пря-
мим наслідком економічних змін в життю народу, змін,
які вимагають нового способу думання, коли сеї народ
має приєнособити ся до нових відносин, аби вижити.

Задачно девятнаїцятого столітя по цілім світі, го-
ловно в Америці, було пайти нові і паручні способи пра-
ці, при помочи яких вкило-б ся сили природи до послуги
людям. Усєніх, з яким удаю ся се зробити, виравляє
всякого в подив, хотяї і звісний він к ждому. Людська
праця у різних галузях продукції с нинідесять раз ви-
датніша, чим була, коли наставало девятнаїцятє сто-
літє.

Однакож люди, що працюють, заледви чи жнють
достатніше, а притім без міри меньше є забезпечені,

чим були їх предки, що жили сто літ тому назад. Пито-
мість люди, що мають власність, помножили своє майно
і збільшили свою силу з тим самим безмежним розгоном,
з яким зросла продукція багатств світа.

Тепер робітники прийшли до того, що бачать, що
одиноким виходом для них є з'єднати ся, як класа, в ці-
лі перебрання у свої руки державної власти та перебра-
ня на свою класову власність тих багатств, які виробля-
ють. Інтернаціональний рух робітничої класи у с'їм
напрямі називає ся соціалістичним рухом.

Різночасно великі капіталісти та їх інтелігентні на-
ємники бачуть перед собою ще яснійше, чим робітники,
неминучу боротьбу. Вони дуже добре видять, що соці-
ялізм — се не мрія, що се факт, а яким треба чинити ся.

І ось маємо боротьбу класе. Можна хотіти, аби її не
було, та саме те бажанє не робить жадної ріжницї. Ско-
рше чи пізнійше треба буде стати по якійсь сторонї, або
з класою робітничою у боротьбі за соціялізм, або з ма-
стною класою в боротьбі проти нього. Аби-ж зробити
розумний вибір, думаючі люди поліють передовсім роз-
слідити, що се є той соціялізм. І єї мислителї, що
стали по соціалістичній сторонї, чують потребу вчи-
ти ся, аби тим успішнійше бути в станї обороняти свої
прінципи.

Задачною сеї книжочки є дати короткїй образець
ідей, голошених соціал-демократичною партією. ідей,
що є признані інтернаціональним соціалістичним рухом
у всіх краях світа.

І. ЧИМ ПОЯСНЯТИ ЛЮДСЬКІ ПОСТУПКИ?

Ні уставою цілої літератури — інтернаціонального соціалізму є принцип, зведений у своїх різних фазах як економічний детермінізм, історичний матеріалізм або матеріалістичне розуміння історії. Ці імена — може й звучать тяжко, та сама теорія є дуже проста, така проста, що читач може дивувати ся, чому її треба було як відкрити, або чому хтось міг був в неї сумнівати ся. Будь що будь ця теорія у замітно розвиненій формі була перший раз висловлена в „Комуністичнім Маніфесті“ Карла Маркса та Фридриха Енгельса, виданім 1848. р.

Під нею розуміє ся ось що: Люди, щоби жити, — мусять їсти, а щоби жити у кліматі таким, як в північних частях Злучених Держав, або в Канаді, то мусять мати одіне, меншанс і опал. Це відносьть ся не лише до наших часів, але й до тисячів літ перед вами. Отже без взгляду на те, чим люди між собою різняться ся, всі вони є подібні до себе тим, що всі хочуть річній, які називаємо конечними до життя. Бо хотьби й вродила ся яка дитина без сего сильного бажання, то певна річ, що така дитина погнубла-б, поки-б достигла віка, коли могла б шдати на сьвіт свої потомки, а кожда дитина оддічує в великій мірі бажання родичів.

Так отже люди хочуть неїх тих конечних річній. Однакож вони не все були встані здобути їх собі в той самий спосіб, а спосіб в який вони здобувають їх, витворює всі різниці в сьвіті у їх способі думання майже про кожде діло.

На примір у стеїтті Ілінойс — шістьдесять або сімдесять літ тому назад спосіб, в який тамонні люди заробляли на житє, був такий, що йшли на державну землю, брали гометед, який по вложеню дрібки праці ставав їх власністю і зачинали управляти кукурузу. До сего не треба було експенсовної машинерії, там не було й же-

лізниць: їх робота не була продуктивна в порівнянню з теперішньою, однакж, що вони витворили, те вже було їх. Отже звичайно вже так було, що коли хто хотів працювати, то міг жити в достатку і остаточно збити сякні-такні масток; природно отже треба було думати, що коли нахопив ся тоді якийсь чоловік, що оставав убогим, то се була його власна вина, бо він або не працював так тяжко, як другі, або марнував се, що заробив.

Цині правнуки тих самих фармерів у многих випадках працюють на взір своїх праїдів, однакж відносиви для них стали ся лекні. Побудовано желїзницї, повидумувано машини, які роблять переважну часть роботи, яку колись роблено руками; мільони робітників, що немають куска землі, зайшли у Стейти і ріжними способами вимінюють свою працю за поживу, яку фармери витворюють. Оттак тепер тим щасливцям не конче треба так тяжко працювати, як працювали їх праїди. Вони вже можуть вирентувати свою землю та жити з праїї рентівішків; вони вже можуть продати свою фарму а за гроші купити в однім чи другім виді сї звариди, які безземельні робітник мусить вживати, і так жити з праїї безземельних робітників. Все-ж таки зовсім природно з їх сторони є держати ся думок своїх праїдів, думок, які колись були згідні з правдою, однакж тепер вже з правдою розійшли ся, а іменно, що коли чоловік не може заробити по достатком, аби жити вигідно, то се тому, що він лішнвний і марнотравний і що лши сїм добре ведеть ся, котрі є вигіточні сценіьству.

Та ривночасно між великими масами народу який не був такої щасливий, аби мати тут раньше своїх праїдів, повиростали нові погляди на сьвіт. Сї маси прийшли до переконання що, помимо їх тяжкої праїї, їм не дістають ся сї безмежні мастки, які вони витворюють; вони пізнають, що се щось не так, як повинно бути, хотїї і не знають, що іменно є не так; вони невдоволені і готові до бунту, скороб лши пізвали причину лиха. Соціялізм може пояснити їм сїю причину.

Через увесь протяг історії епоєї, в якій люди здобували поживу, впливав на формоване їх думок. Зразу їм було так тяжко добувати поживу, що не було коли думати про ніщо лишне. Часом поживи бувало так мало, що один другого мусів їсти, а то найбільше розвинені племена мусили-б були вигнати. В ту пору людоїдство було „правне“, бо воно було в найлучнім інтересі суспільства.

Постепенно люди привчили ся прикладати до землі свою працю і в сей епоєіб з того самого кавалка землі добувати для себе більше поживи, чим коли давніше. Тоді показало ся, що то „недобре“ їсти вязнів, забраних на війні у полон; „доброю“ річю стало заставляти їх до праці на тих, що їх зловили. І від тоді поступ людства приєнішив ся, би вже новстала кляса людній, яка мала вже думати не лиш виключно про те, як дістати поживу на слідуючий день або на слідуючий рік; вони вже могли сплувати свої умн до повнішого завоювання землі. Сентименталісти кажуть, що невільництво було страшенно недоброю річю, соціяліст каже, що невільництво було в свої часи доброю річю, але ті часи вже проминули.

Тепер по раз перний в історії сьвіта сила чоловіка над природою дійшла вже до того степеня, що коли-б по розумному розділити працю веїх людній на пересічно дві-три годній денно, то се не лишне, що вистарчило-б для веїх, але ще і було-б за богато.

Найкоротний і найчастіше наводжуваний виклад історичного матеріалізму є в „Комуністичнім Маніфесті“ Маркса і Енгельса, виданий по українськи у Львові.

Повніший виклад є у книжці Енгельса п. з. „Розвій соціалізму від утопії до науки“ (Socialism, Utopian and Scientific).

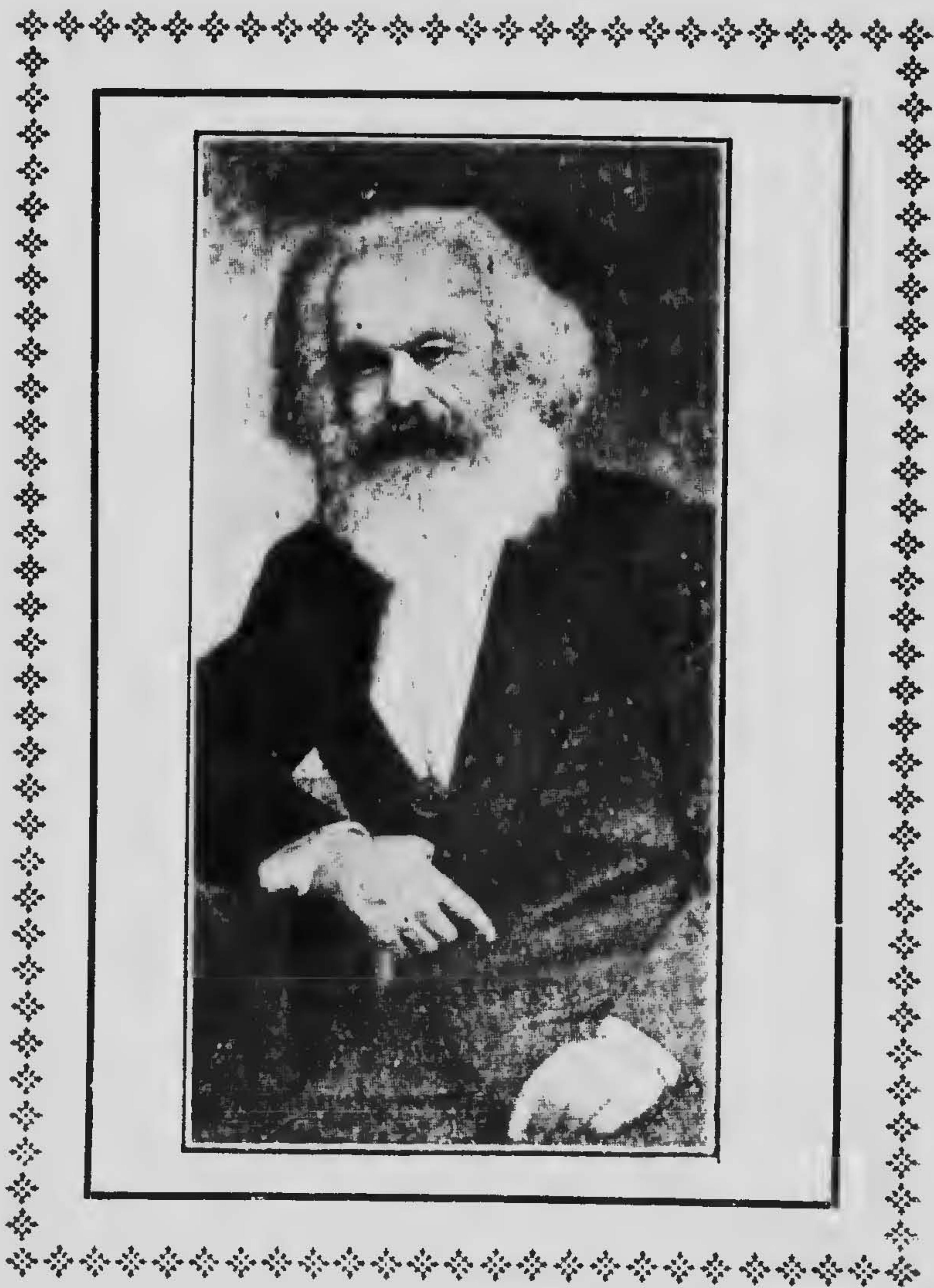
Принцип історичного матеріалізму найлучше передискутований у Розвідці про матеріалістичне поняття історії (Essays on the Materialistic Conceptions of History) професора Антонія Лябриолі.

Віртисний твір, повязаний як моралі, закони і політичні інституції є

наслідком економічних відносин, се твір Ахілл Льюїс п. а. „Економічні підстави суспільности“ (Economic Foundations of Society).

В книжках „Американський Фармер“ (The American Farmer) і „Боротьба клас в Америці“ (Class struggles in America) автор їх, А. М. Саймонс, представляє історію розвитку Америки згідно з принципом історичного матеріалізму.

Те саме робить Austin Lewis у своїм „Повстанню американського пролетаря“ (The Rise of the American Proletarian).

КАРЛ МАРКС.

II. Надвижка вартости.

В 1867. році Карл Маркс видав перший том свого „Капіталу“. Маркс був німецький вигнанець в Англії, в краю, в яким під тодішню пору був найбільше розвинутий капіталізм в світі. Природно отже англійські вчені виробили також найвніше розвинуту систему „політичної економії“, яку тоді світ знав. Маркс був вповні ознакочлений з їх літературою, він приймав все, що було здорове в їх науці, і лиш довів все з неї до логічних та революційних заключень.

Для економістів питання було, в якій спосіб держава, або властиво як вони думали капіталісти держави, могли би згортати мастки. Вони відкрили, що масток складає ся з „товару“ тобто з пожиточних річип, які можна купувати і продавати і що ті були витворені людською працею. Вони також відкрили, що коли вимінювати, купувати або продавати ті річип, то вартість їх, тобто скількість інших річип, яку за єї річип можна дістати, зависить від скількостип праці, вложеної в ті річип.

Маркс прийняв се становище враз з другими тодішними писателями і ілюстрував се в слідуєчий спосіб: один ковт, 10 фунтів гербати, 40 фунтів кави, 20 бундлів пшениці, 2 унції золота і пів тона жєліза є кожде зокрема рівне в вартостип 20 ярдам полотна. Єї всі товари є вислідком ріжних родів праці, однакоч річ, яка дає можливість порівнати їх з собою є те, що на кожду з них пересічно видано ту саму скількість праці і про те їм однакова вартість.

В високо розвинутєм капіталізмі один товар, золото, є установлене як міра вартостип всіх інших товарів а вартість їх виражена в порівнано з золотом називає ся їх ціною. Так ціна зависить від скількостип праці, вложеної у товар.

Коли отже капіталіст купує який товар, то дає за

него скількисть золота відповідну до праці, вложеної усеї товар. Та як же він може зробити зиск на таким купуванні і продажі? Як може він добути заробок на капіталі?

Отсе і є загадка, яку розв'язав Маркс, а єя розв'язка є така, що кождий робітник повинен її розуміти. Постаємо єя представити її як найпростіше.

Робітник так само, як капіталіст іде на ринок, аби купувати і продавати. Він муєть купувати їду, убрание і меншание, якого потребує на удержание життя свого і своїх дітей. Як можливо, він купить іще деякі иньші товари, яких бажає. Однакож до спродажі він має лише одну річ, а се свою силу до праці.

Ціна, яку він може дістати за єю силу до праці, звисить від вартости єї сили, як і взагалі ціна кождого иньшого товару. Коли в яким промислі у якій місцевості є мало робітників, на якийсь час може там піднести єя ціна сили до праці, противно-ж наближка робітників може на якийсь час знизити її ціну, а всеж таки місце, де ціна рівноважить єя, се переважно її вартість. А вартість називає єя кошт удержания, відповідний до житєвої скалі робітників у даній порі та місцевості, включаючи і кошт вихования дітей, які-б доповнювали робітничий ринок, коли він опорожнить єя.

Капіталіст-фабрикант купує єю силу до праці (робочу силу) так само, як купує сирій матеріал, вуголь і т. д. І він має велику причину купувати її, бо вона має знаменшту прикмету. Коли він уживє її в зауді з машинерією продукції, то вона додає більше вартости до матеріалу, до якого її вживає єя, чим вона коштувала капіталіста; иньшими словами, продукт рівнає єя ужитому матеріалуви і оналови і оліві і всім иньшим трібницям зужитим при продукції, і зужитю машинерії та будинків і заплатаї для робітників — всьому тому і ще більше чомусь а те „щось більше” Маркс назвав *надвизкою вартости*.

Він представляє се в слідуєчній спосіб: Робітник робить в бавовняній фабриці дванадцять годин на день і пряде на полотно за той час дваіцять фунтів бавовни. Полотно продасть ся за триіцять шілінгів. Бавовна коштувала дваіцять шілінгів. Робітник дістає три шілінги за роботу. Вартість машинерії зменьшає ся через зужитє на чотири шілінги. Отже повертає три шілінги ріжницї номік вартостю продукта а ціною матеріалів, які зуживє ся в протягу дванадцяти годин. Робітник дістає лише три шілінги платні. Так отже лишає ся надвизка вартості, три шілінги, які ідуть в кишеню капіталіста.

Припустім, що три шілінги після робітничих відношеня в Англії в 1867. р. а в Полудневій Каролінійниї, вистарчають робітникови якраз на прожитє і тому він охочо робить за єю суму. Однакож в шести годинах він вложив стільки вартості у бавовну, що капіталістови вистарчить се, аби заплатити його денну плату, і відтак він робить ще шість годин і витворює надвизку, вартості для капіталіста.

В отсєй спосіб капіталістови приходить зиск. Розуміє ся я не хочу єм сказати, що скаля того зиску є завжди 100%, як в повнєнім примірі. Вона відносно до відношеня змінє ся. В найвнєше розвнєнних промислах, де машинерія є найдосконаліїша, як приміром в заводах сталєвого тросту, вона часто буває і внєсна. В перозвнєнних промислах, де вживає ся простих нарядів, вона є богато низна.

І ще треба розуміти, що сєй зиск звичайне не іде лише до якогось одного працьодарця. Противно, дрібні працьодавєць звичайно находить ся на тім становищу, що всю надвизку вартості заберас в него єплніїні, та ще і намагас ся відібрати у него іє средства продукції а його самого зінхати в ряди дасмних робітників.

Виясняючи в сєй спосіб що го є надвизка вартості

ети, ми, соціалісти, не кажемо, що система наємної праці була завжди недобра і що капіталісти, які її нині піддержують, є „погані“. Система наємної праці свого часу була рідше поступом в порівнянню з способами продукції, які панували перед нею. У сій системі продукція, стала без міри видатнішою, чим коли давніше була. За один день можна тепер в многих галузях промислу випродувати десять, сто, а навіть тисяч раз більше богатства чим давнішими простими способами. Однакож треба звернути увагу на дві речі:

Перше: капіталіст, який був у початках машинної продукції умом, що руководив цілою продукцією, через зріст корпорацій і трестів звів ся нині на дармоїда-акціонера а руководство перейшло зовсім на наємних робітників.

Друге: всяке улучшене машинерії збільшує паїку продукції, яка йде капіталістови, підчас коли робітник дістає лише частину більше для життєвої вигоди, чим діставав за своєю працю давніше. Отже він починає бачити і починає бунтувати ся а в наслідок сего постане боротьба класів, про яку зараз поговоримо.

Конечно потрібна книжка для кожного, хто хоче докладно розуміти теорію надвижки вартости: „Капітал“ Карла Маркса.

Короткий виклад теорії про надвижку вартости можна знайти у двох книжочках Маркса „Наємна праця і капітал“ (Wage, Labor & Capital) і „Вартість, ціна і зиск“ (Value, Price and Profit).

Твір Ернеста Унтермана „Марксова наука економії“ (Marxian Economics) і Будіна, „Теоретична система Карла Маркса, [The Theoretical System of Karl Marx] — се також добрі підручники для вивчення теорії надвижки вартости.

III. Боротьба клас.

Вже знаємо, що політичні інституції і моральні ідеї людства є прямим наслідком способу, в якому люди добувають собі средства дожиття, а також способу, в якому їх діти та прадіди добували собі средства до життя. Ми вже також знаємо, що робітники нині заробляють на життя, витворюючи для капіталістів надвижку вартости.

Злучім ці дві думки до купи і ось що покаже ся. По одній стороні побачимо класу капіталістів, що живуть в роскошах з праці других. Однакж жаден капіталіст не рабує робітника насильством. Цілком можливо, що кождий капіталіст, або бодай батько чи праїд кождого капіталіста, сам був колись робітником. З цієї причини ці капіталісти і їх прихвостні вмовляють в себе і вмовляють в менше свідомих робітників, що мастки є їм природною нагородою за чесність та здібність.

З другої сторони свідоміші робітники завважують, що дістають за свою працю далеко менше, чим витворюють. Завважують, що найновіша машинерія, якої тепер скрізь вживас ся, робить їх працю без міри продуктивнішою, чим вона коли бувала, і рівночасно бачуть, що в заплату за ту працю дістають далеко меншу кількість продуктів, чим робітники давніше діставали.

І так маємо боротьбу клас. Соціалісти не витворюють її. Вони лише в'яснюють і виказують, як вона буде розвивати ся. Доси головною зброєю робітників були робітничі союзи (юїї), а боротьба вела ся за посередництвом страїків і бойкотів. В часах дрібного капіталу юїї робили справді великі здобутки. Працьодавець, що, продаючи свої товари суперничив з иньшими працьодавцями, звичайно волів підвищити заробітню плату, чим мав замкати фабрику і відпускати своїх покунців своїм суперникам.

Трости все те змінили. В головних галузях промислу

вже нема суперників. В безперестанно зростаючій числі промислів трост став ся одиноким працьодавцем. В пору „добрих часів“ тростови не б'огато значить заплатити своїм робітникам подостатком, аби могли жити прилично, за те в часи „застою“ трост може знижувати платню після вгодоби і юнії с безпенльні, аби за себе постояти.

Кожде удучшене машинерії дає робітникови спромогу витворити б'ільше, чим передше у такій самій скількоети часу і так працьодавець може обходити ся з меньшим числом робітників. Сї відправлені робітники творять „безробітну армію“. Коли робітники якого тросту застрайкують, то скоренько зорганізує ся повний засіб робітників із сеї безробітної армії.

Природно, що в таких обставинах юнії зачинають послугувати ся фізичною силою. Але тут капіталіети вже готові проти них з б'ільшою силою. Сили правительства в Америці, як і в кождім иньшій цивілізованім краю, с на послужі капіталіетам, коли лише сї мають боротьбу з робітниками.

Оттак ходом обставин боротьба класе мусіла перенестися на часе виборів. В сїю пору рік в рік голосуючі мають нагоду заявити, хто має керувати налками поліції та рушницями зовнірив. Через виборі має ся рішити, хто має мати верх в суспільности, чи ті що живють з плодів граді других, чи ті, що самі працюють.

Огляньмо тепер сили, що стоять по одній і по другій стороні. Капіталіети раді-б ввірити вас, що боротьба с поміж робітниками, що працюють руками, а робітниками, що працюють умом. Однакож таке принуц дє сділковито мильве і с рішучо протязне маркеівським ідеям, які ми тепер розслідуємо.

Ми бачили, що класовий рух спричиняють економічні відношини. Крім крадіжки і жебрацтва с лише два способи, які ли можна в инийшій ладі дістати хліб та иньші річи ковечні до життя. Один спосіб — се працювати

руками або умом. Другий спосіб — се бути власником средств продукції і мати власть над тим богатством, яке другі витворюють. Розумію ся, є цілком можливо, аби одна людина доставала средства до життя в оба єї способи. Давнійше се дучало ся частійше чим тепер. Незадовго буде воно дучати ся ще рідше. Гранниця поміж тими, що живуть з праці, а тими що живуть з владительства, зарисовує ся що раз ярвійше.

Коднеє працьодавець був робітником і робив у маленькій робітні враз з инкними робітниками, яким платив наємну плату.

Пізнійше він став наглядачем і вже не працював своїм і руками, а лише з дня на день поучував робітників, що мають робити, аби робота була видатнійша.

Ще пізнійше він наймав робітника, аби сеї наглядав замість него, а сам пішов на ринок купувати сирій матеріял та продавати продукти.

Остаточно він випродав свою фабрику тростови і в заплату дістав блок акцій, що приносять дівіденди, або купу бондів, за котрі дістає процента. Тепер він вже навіть не потребує іти близько фабрики; він може жити, де хоче, і пропускати свої доходи, як хоче. Все купуванє і продаванє, все кннговодство і плянуванє, все умову як і ручну роботу роблять наємні робітники. А дохід який від дістає і пропускє без праці, є можливий лише через сеї факт, що єї, що працюють, дістають за своєю роботу меньше, чим в дійсноєти заробляють.

І так, коли зберуть ся ряди до остаточної боротьби поміж капіталєстами і робітниками, то по стороні капіталїєтів стануть лише ті, що живуть з владительства, і ті, що дадуть ся одурити, або підкупити, аби голосували проти інтересів класи, до якої самі належуть.

По другій стороні стануть всі ті, що живуть з праці своїх рук і свого ума. Різниця поміж тілесною і умовою працею се властиво пережиття різниця між тілом і духом. Нема ручної праці, при якій не треба-б думати. Як би

той, що рови копає, не має розуму, а лише силу, то він не знає би, що з цимтою робити і з чого користи-б не було. Так само нема умової праці без використання тілесних сил. Хоть би не знати який був биетрий і безсовісний корпоративний адвокат, то він таки не заробить нічого без бо рій такої тілесної праці, як диктованне і перегляданне детальних паперів.

Також дурне є старанне зробити різницю поміж тими, що роблять потрібну, а тими, що роблять непотрібну роботу в капіталістичній системі, і числити за сторонників капіталізму тих, що роблять непотрібну роботу. Потрібна робота є та, що служить для вдоволення чієїсь певної потреби, а в теперішнім капіталістичнім ладі, коли кожний член робітничої класи, муєть наїти кунці на свою робочу силу, як хоче жити, то довісім дурне рахувати за сторонника капіталізму того, хто заробляє на своє життя тим, що вкладає дорогі каміні у гальстук для пудля, або до ще стовниці чисел у банку.

Таї не всі робітники працюють за пасмну плату. Коли желізно-дорожні компанії дістали від правительства міліони акрів урожайної землі, то вони не наїмали робітників, аби ті шили на сї землі та обєвдали їх на користь компанії. Компанії замість сего попродали землю фермерам, які думали, що збогатіють через свою працю, і в сєй спосіб в виді процентів та коштів перевозу продуктів, дістають з кожної фарми без міри більше, чим дістали-б, як би наїмали робітників, аби ними обробляти фарми. І сї фермери роблять більше годин і за меньшу платню чим пересїчний мінеський робітник. Що більше фермери також готові до бунту.

Маленький крамар в тім самім човні їде. Коли він дурний, то може думати, що він капіталіст, та коли має бо іай дрібку розуму, то перекоує ся, що його „зиск“ се нічо иньше, як пасмна плата і то ще звичайко дуже маленька плата за працю удержування штору та продавання товарів. Так отже його матеріальний інтерес в дій-

спостати провадити його до соціальної революції, яка принесе йому лучшу платню і коротші години праці.

Так ми бачимо, що в боротьбі класе, яка щодня стає звиватійша, лише ті можуть дещо зберегти з підтримування теперішнього суспільного ладу, котрі живуть з властительства, тоб-то менше чим десяти часті людей, під часе коли ті, що живуть з праці, тоб-то севятик-десятих людства словами Комуністичного Маніфесту, не мають нічого до врати крім своїх звідань а до здобути цілий світ, а се буде коли допоможуть повалити капіталістичну класу, а зложити кооперативну суспільність.

-
- Аби докладніше и роуміти „Боротьбу класе“ втро крім зведеного вже „Комуністичного Маніфесту“ прочитати не слідуєчі книжочки
- „Science and Socialism“, написан Robert Rives la Monte.
 - „The Evolution of the Class struggle“ нан. W. H. Noyes.
 - „Socialism made easy“ нан. James Connolly.
 - „Principles of Scientific Socialism“ нан. Rev. Charles H. Vail.

Фрідріх Енгельс

До розділу четвертого.

Всі пророкування про те, як колись буде, треба брати дуже обережно. Бедлі був писателем з незвичайно бміною уявою, але свідомістю він не був нішучи своїми творами, він навіть не знав нічого про соціалізм. В теперішню пору маємо лише пару книжок написаних середньокласичними писцями безумнійної якості, які в деяких деталях дають відно відь на питання, як то буде улагоджено в соціалістичній суспільності. Сі книжки се:

„Соціална революція“ — К. Каутського (видано по українськи),

„Женщина“ — Августа Бебеля.

„Коллективізм та промислова революція“ (Collectivism and Industrial Evolution — Емілі Вандервелде.

Варто також прочитати менший твір п. з. „Modern Socialism“ Чарльса Веїла.

„When Things were doing“ С. А. Стіра — се хорешний образець ладу, який колись може шегати.

IV. Соціалістична суспільність.

Боротьба класе поміж робітниками і власниками може мати лише один кінець. Кінець сей може бути дуже близько, або дуже далеко, але скорше чи пізніше велика маса працюючого народу побачить, що інтересе кожного з них се інтересе цілої класи. Вони побачуть, що се дурного з їх сторони удержувати класу перобів-власників. Вони адучать ся для повалення капіталістичного ладу, в яким тепер живемо, а заведуть соціалістичний лад.

Під сим ми розуміємо такий лад, в яким річ конечні для життя людства будуть продукувати ся не на користь чисташи вароги а на користь всіх людин і в яким ніхто, хто є адібний до праці, не буде мати привілею жити з праці других. Під сим ми розуміємо такий лад, в яким не буде класи пануючої, щоб на неї робітники робили, а натомість всі будуть робити і всі будуть панувати — рівність людин буде не пустою фразою, а дійсностю.

А коли говоримо про рівність, то се ще не значить, що всі гроші і всі маєтки мають бути розділені на рівно. Жак тен соціаліст сего ніколи не проповідує. Се лише одна з тих безглузких брехень, які видумують наші противники, аби настрашити робітників, що має § 98 у цідниці або хату за \$1200 а §900 морґе ежу на неї.

Ні, ми не потребуємо ані грошин, ані домів ані тих автомобілів, що капіталісти їх мають. Ми хочемо лише відібрати землю і машинерію а працю своєю вже самі витворимо собі все те, чого будемо потребувати, отже і їду і домн і автомобілі.

Рівнож се не є в соціалістичній програмі, або за великої рід праці була якраз о такава нагорода. Коли соціалістична партія прийде до власти, то застане менше-більше такий лад: Фабрики будуть у русі. Робітники будуть діставати наємну платню, одні дуже добру, другі дуже маленьку. Многі будуть зовсім без роботи. Богато дїтний замість бути в школі, будуть робити у фабриках.

Велика частина зарібку тих, що працюють, буде йти на дармоїдів. Ми не знаємо і взагалі ніхто не може знати якби якраз буде тоді перший крок соціалістичної адміністрації, однак якби соціалістична партія прийшла до влади — в відносинах, висше описаних, то можна цілком певно децю передказати, як тоді вона зробить.

Отже передовеїм єлинить плачене ренту, проценту та дівіденд каніталістам.

Забере дітний з фабрик і дасть їх до школи і в як найкоротнім часі бодай подвоїть число учителів.

Меньше фаховим робітникам зараз дасть подстатком житевих вигід в заміну за їх працю, аби могли жити як люди.

Скоротить зараз години праці на не більше чм 8 годин на день і в сей спосіб не лише дасть всім роботу але й в додатку почне витворювати більший засіб річній конечних до життя та вигоди.

Без взгляду на те, чи скасуе „гроші“, чи задержить, буде давати робітникам продукти їх праці у їх дійсній вартости, оставляючи лише маленьку частину на заплату за публичну обслугу, яка кождому буде за дармо.

І коли вже соціалістична власть потреває трохи, то заплату за ріжні роди праці сама про себе вирівнає ся. Як буде тяжко наїти людей до замітання улиць, а легко буде наїти шкарів, то тоді лише треба буде піднести платню для замітачів і скоротити їх години праці таї буде вже їх подостатком.

Що соціалістична адміністрація не буде завідувати всіми промислами із якогось центра — се розуміє ся само собою. Соціалісти завеїгди і всеюди лишвають завідательство у руках місцевих груп, що можуть справу самостійно повести.

Також не відберемо в артиста його пензля, а в фармера його фарми. Ми вважаємо, що наряди які є так скомпліковані, що треба вживати їх спільно, повинні бути спільною власностю, однак коли робітник воліє пра-

цювати своїми власними начиннями, то ніхто в світі не може йому сего заборонити. Коли машинерія на стільки у-лучнить ся, що спільними силами можна буде більше зробити, чим поодинцю, то тоді ті, що побачуть, що їм їх самотішня праця не оплачує ся, самі пристануть до гурту.

Остаточно соціалісти не хочуть правительства, яке-б мішало ся в поступки людини. Соціалісти переконані, що як кожда людина матиме однакову нагоду заробити на житє, то тоді не буде покуси ні до крадіжки ні до шахрайства. Як би і пришло ся зразу держати пару літ кількох плісменів, то їх ділом буде лише опікувати ся тим, що їх житє капіталізм вже знищив. Коли не буде знеку в виробі і продажі алькоголичних напоїв, коли шахрайство не буде дорогою до суспільного становища, коли кожда жєнщина буде могла певно заробити на своє удержанє, не потребуючи продавати свого тіла, — то тоді всі питання про мораль можна буде лишити для одиниць, підчас коли суспільство буде шльнувати продукції тих річей, що їх люди погребують до житя.

Соціалісти не хочуть обмежувати свободи личности. Противно вони є переконані, що тепер лише деде є пара одиниць, що мають сяку-таку волю. І тому соціалісти хочуть, аби свобода личности стала дійсною річю для всіх.

Соціалістичної Утоїї нема. Іншими словами нема взору будучого ладу на який би всі соціалісти могли згодити ся. Всі, що що-то розуміють про інтернаціональній соціалізм, знають, що ідеї і порядки не є вічні ані не падають з неба; знають, що вони не складають ся так, як деякі одиниці хотіли-б, аби вони зложили ся. Нові ідеї і нові порядки є наслідком промислових і економічних змін, а що ми не можемо сказати наперед, які промислові та економічні зміни настануть в кількох найблизших літах, так не можемо і сказати як робітники, побідливиї капіталістів, прищорюють свої понятя і вирівнюють відношини.

V. Соціал-демократична партія.

Тепер перегляньмо коротенько заключення до яких ми дійшли.

Перше, ми побачили, що людські думки і порядки — се конечний вислідок відносин, в яких люди здобувають собі хліб.

Друге, ми побачили, що робітнича класа заробляє нині на свій хліб, витворюючи надвижку вартости для маючої класи, а ся жне і роскошує з праці робітників.

Третє, ми побачили, що такий лад створив боротьбу класе поміж тими, що живуть з праці а тими, що живуть з владительства.

Четверте, ми побачили, що ся боротьба класе мусить остаточно скінчити ся упадком капіталістичного ладу і заснованєм ладу соціалістичного.

Тепер приступимо до того, в якій спосіб маємо діяти до соціалістичного ладу, через реформи, чи через революцію.

Передовеїм, що значуть єї слова, реформа і революція? Іх дуже часто мильно толкують.

Реформи не є завжди мирні, реформи часто сполучені з проливом крови. Чимало голов розбито у чартистських розрухах в Англії, поки зі сено закони кукурузи (corn laws) і зроблено перші кроки до заведеня фабричного законоцтва. Натомість революції часом бувають мирні, як приміром коли англійський король Джейме II. втік до Франції в 1688 р. і лишив англійських капіталістів в цілковитім посіданю державної власти, яку вони після сего удержують аж до нинішних днів.

Ріжниця між реформою а революцією є ся: Реформа — се така зміна законів, або зміна способу примінюваня законів, яку робить та сама класа, що доси має власть у своїх руках. Натомість революція се зміна законів, або

їх приміювання, коли її зробить поповолена класа, по-
валити класу, що доси панувала і взявши в свої руки
державну власть.

Соціал-демократія є не за реформою, а за революцією,
бо старася відібрати державну власть від капіталі-
стів, які тепер робітників гноблять, і віддати її робітни-
кам.

І се є становище не лише канадської соціал-демо-
кратичної партії, але й американської і австрійської, і
всього інтернаціонального соціалістичного руху, репре-
зентованого великою і могутною соціал-демократичною
партією в кождім краю цивілізованого світа.

Що є способом повалення капіталістичної класи, то
одиноке питання, над яким треба-б подумати є, які сред-
ства є найефективніші для сеї діли.

Колі-б се найлегше було досягнути через старанс
зробити за раз „лише одну річ” і старати ся о голоси на-
роду, не стараючи-сь почувати його рівночасно про бо-
ротьбу класи, то ми були-б за сею метою. Однакож істо-
рія навчила нас, що такий спосіб рішучо завжди веде
до невдачі. На те є тисячі примірів і тисячі подіб-
них невдач дучасть ся на наших очах.

Колі-б натомість робітничя класа найлегше могла
здобути власть, беручи за оружје, як колісь зробила се
капіталістична класа, коли відбрала власть від шляхти,
то й за сям ми були би з цілою душею. Однакож, на жаль
машинерія розвинула ся не лише в ділях продукції, але
й в ділях війни, і капіталістична класа має нині в своїм
носіданю і машинові гармати (кулемети), які в кількох
годинах могли-б вибити всі революційні сили в першим-
літнім з наших міст.

В сїм краю є дуже простий спосіб дістати робітни-
кам в свої руки сї машинові гармати, як і в загалї всю
машинерію правительства. Сїм спосіб є голосованс за
партією робітничої класи, то є за соціалістичною парті-
єю. Вибраїмо соціалістичних послів, а будемо мати зако-

ни в інтересі робітників. Вибераймо соціалістичних суддів і судді будуть помагати робітникам проти капіталістів. Вибераймо соціалістичних мейорів, губернаторів і президентів а поліція і військо стане на послугу нової правлячої класи, класи робітничої, підчас коли капіталістична класа перестане існувати як класа і піде до роботи, аби мала за що їсти.

Кажучи се, ми не думаємо, що вибір якого одного урядника або сотки соціалістичних урядників зараз принесе волю і щастє робітничій класі. Як довго капіталісти будуть мати рівноядчу власть у якій небудь галузі правління, так довго будуть вони уживати всіх способів, аби перешкодити всім заходам поліпшити долю робітничої класи.

Однакож соціалдемократична партія через таку перенону ще не занехає боротьби о державну власть, ані не думає зложити зброї, яку має і якої може ужити у класовій боротьбі. Соціалдемократична партія є в щирій приязни з юніями і буде вказати всіх сил, аби помагати юніям так само, як капіталістичне правительство всіми силами старає ся їх знищити. Соціалдемократична партія є за збороною праці дїтній. Соціалдемократична партія є за коротшим днем праці і за більшою платнею, за пенсією на старість і за асекурацією проти слабости і випадку, за публичною власністю залізниць і стріткар, за ініціативою і референдум і за правом скидати урядників, коли вони провиняють ся. Соціалдемократична партія є за тим, аби жінки мали право голосувати і бути вибраними, як і муціни. Соціалдемократична партія є за кождою можливою полекною для робітничої класи.

Однакож ті люди, що старають ся добити ся того всього через соціалдемократичну партію, розуміють, що хотьби капіталісти й пристали на всі новіші реформи, те все таки робітничої класи буде оставати поневолена і проте вони без перестанку старають ся скріпити ся партію так, аби вона остаточно була в стані на віки усуну-

ти капіталістичну класу від власти та завести соціалістичний лад.

Аби бути правдивим соціалістом, на те треба трохи більше, чим голосувати на соціалістичних кандидатів. Треба ще належати до партійної організації, платити місячні вкладки, приходити стало на мітинги і всіми можливими способами скріпляти організацію.

Чому-ж то так? Так ліберали і консерватисти, республікани і демократи так не роблять.

О ні. Бо тими старими партіями заряджують політичні махери, які дістають розкази від капіталістів, що їх оплачують. Як робітники хочуть бути своїми панами, то їй мусять самі оплачувати кошти своєї політичної організації і за отте є установлені місячні вкладки.

Часті мітинги є потрібні на те, аби самі члени партії заряджували справами партії а не якась шапка „провідників.”

Крім сего, коли робітники мають знати, як колись попровадити державу, до мусять підучувати ся сего провадячи тепер партійну організацію. Соціал-демократична організація має розрости ся у будучу державну організацію і проте кождий робітник повинен доложити всіх старонь, аби ся організація була як найбільше спосібна до дійсної праці.

Та і голосувати на соціалістичних кандидатів і бути членом соціал-демократичної партії таки ще не зовсім вистарчас. Мітійони голосів відданих на соціалістичних кандидатів, хотьби ї дали власть соціал-демократичній партії, то таки можуть не думіти вдержати її на користь народа, коли голосуючі не будуть гаразд розуміти соціалізму.

Соціалізм — се ціла наука про суспільні справи. Аби поглубити яку небудь науку, треба вчити ся. Так і не легко се штука поро — докладно вє всю соціалістичну науку. Се с з тої приу, що капіталістичний лад є незвичайно заплутаний і кождий соціаліст мусять добре порозуміти всі тайни того ладу, поки зможе дати на кож-

ду з них належить відповідь. Одним словом ані одним рішенням не полагодишь ся всіх проблем суспільного ладу. Все те вимагає багато думання і науки. Однак ж та наука не є на даремно. Раз порозумівши дієні принципи соціалізму, заччасни відразу бачити ясно все те, що перше було тобі темне і непонятне. І доперва тоді можеш прийти до твердого заключення, що твої власні інтереси є тісно звязані з інтересами цілої робітничої класи. Лише тоді станеш соціалістом, на якого можна зовсім звірити ся.

Таким твердим, виправленим соціалістом можливо стати лише через щільне читанє соціалістичних книжок і газет. Соціалістична література в теперішніх часах є незвичайно широка і богата і хто цікавиться ся соціалізмом, може нині вдоволяючо познакомити ся з соціалістичною наукою, хотьби навіть не знав жадних иньших мов крім української. Треба лише хотіти вчити ся.

Колн читач бажає допомогти соціал-демократичній партії в її роботі, то повинен передовсім постарати ся зараз вступити до її найблизшого відділу. Колн незнає, де є той відділ і як його найти, а не має приятелів соціалістів, то нехай напише по інформації до редакції котрої небудь з соціалістичних часописів.

Так само через редакції можна дістати всі можливі соціалістичні книжки, з яких можна пізнати соціалістичну науку.

Хтож хоче допомогти, аби соціалістичні книжки і газети більше розходили ся і тим, аби соціалістична наука більше ширилася, повинен здобувати як найбільше передплатників для соціалістичних часописів і повинен зайти ся ширенєм соціалістичних книжок.

Соціалістичні книжки в українській мові зачала в Канаді видавати Видавничя Спілка „Робочого Народу“. Огея видавничя праця поступає досить гарно, але вона вимагає великих фондів. Оже люди, що їм залежить на тім, аби освободити робітничу класу з її економічної неволі, від уст собі відривають, аби лише як найбільше книжок вишло про соціалізм в українській мові. Добровільними жертвами і щейрами причиняють ся до збільшення фондів Спілки, тисячі доларів зложили вже на сю ціль і пара тисяч соціалістичних книжочок в короткім часі вже розійшло ся поміж українськими предстарями в Канаді та Злучених Державах.

Робота робить ся, але се лише початки. Станьте, Читачі, нам до помочі, і з Вашою помічю подвоїмо свою працю сего року, і знов подвоїмо її на слідуючий рік. Злученими силами перевернемо векорі капіталістичний лад, запровадимо рай на землі.

Чи стаєте разом з нами?

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
українську соціал-демократичну часопись

РОВОЧИЙ НАРОД.

Виходить в Вінніпегу, Ман. ТРИ РАЗИ НА
МІСЯЦЬ, кожного першого, одинадцятого і двай-
цятого першого. — Передплата виносить на рік \$1.50
з Європи К 8.00. — Передплату треба завжди скла-
дати з гори. За дармо газети нікому не вільно по-
сплати. Гроші посилайте через поштової або екс-
пресовної моней-ордер, або в режістрованім листі.
Почтових етикетів еюза Канади не приймає ся. —
Кожній, хто лише интересує ся соціалістичним ру-
хом, муєть читати „Робочій Народ“.

Адресуйте завжди

ROBOTCZYJ NAROD

P. O. Box 3542, Sta. B.

WINNIPEG,

MAN.

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ СОЦІАЛІСТИЧНІ ЧАСОПИСІ!

- ¶ ХТО хоче знати, що діє ся в старім краю,
- ¶ ХТО хоче знати, як наші брати в старім краю борються за кращу долю,
- ¶ ХТО хоче мати ширший погляд на соціалістичний рух взагалі,
- ¶ ХТО хоче допомогти соціал-демократичному видавничому рухови.
- ¶ НЕХАЙІ заперену мерує слідуєчі старокраєві часописі

„Земля і Воля“

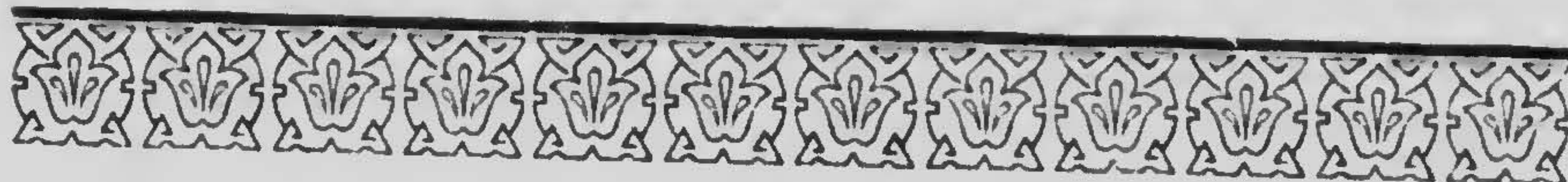
часопись для робочого люду, орган української соціал-демократичної партії в Галичині. Виходить у Львові раз на тиждень і коштує 2 доляри на рік, на піврік 1 доляр. Оказові чледи вивчає ся безплатно.

Адрес редакції та адміністрації

„З Е М Л Я І В О Л Я“

Львів, вул. Собеского, ч. 3.

Austria.

„Ворба“

у крайсьькнї соціал-демократичнїй робїтничнїй ор-
ган, виходить у Чернївцях (Буковина) два рази на
місяць. з долатком

„Слово Правди“

Передплата вноситьь річно 2 доляри. Адреса.

. . Б О Р Б А . .

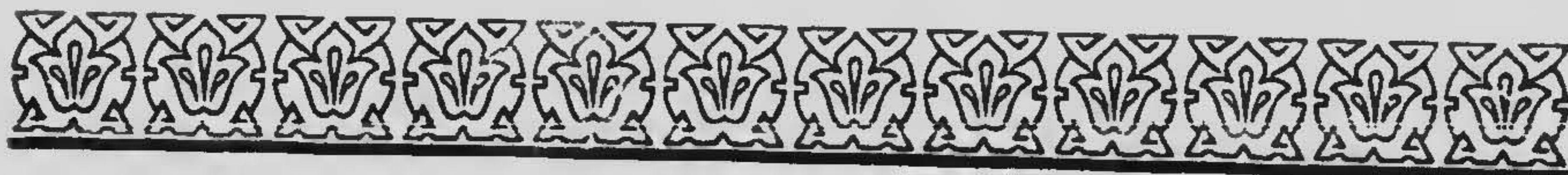
Чернївці (Буковина) вул. Мораря ч. 20. Austria.

„Наш Голос“

у крайсьькнї соціал-демократичнїй місячник. ви-
ходить книжками у Львовї при сївучастї товари-
нїв із роснїсьької та австрїєсьької України. Рїчна
передплата 2 доляри. Адреса редакції:

. . Н А Ш Г О Л О С . .

Львів. вул. Собєского. ч. 3. Austria.

Накладом „Робочого Народу“

виішли цієї прегарні, тапі і цікаві книжко-
чки для робітників:

Віктор Гуха:

ЯК ПОВСТАВ СВІТ?

Переклав Мир. Стециша.

З численними ілюстраціями

Ціна 15 центів.

Навло Крат:

КРОВ ЗА КРОВ.

Оповіданє життя у Київщині

Ціна 5 центів.

Мироєлав Стециша:

СМЕРТЬ за 8-годинний день праці.

Оповіданє про п'ятьох чикагівських
мучеників за робітничу справу, повіше-
них 11 новембра 1887 р.

Ціна 5 центів.

Навло Крат-Терпенко

СІЧЕНСЬКІЙ В НЕВОЛІ.

Поєма. Друге виданє з портретом Мир.
Січнєського та ілюстрацією Діброви.

Ціна 5 центів.

Мих. Василенко і Р. Рабів:

ЩО ДУМАЮТЬ СОЦІЯЛІСТИ?

(Пієля Ч. Г. Керя)

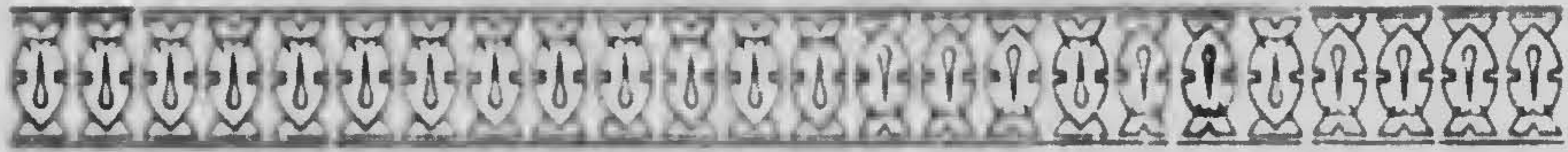
Ціна 10 центів.

Едвард Бєлямї:

ПРИЧТА ПРО ВОДУ.

Переклав з англ. мови Іван Сявків.

Ціна 5 центів.

В ДНЯХ ВОРОТЬВИ

яку працюючий люд веде за свої права, в хвилинах тріумфу над своїми ворогами, не забувайте на приєднувані нових передплатників для робітничої соціалістичної часописи! Перечитаних чисел соціалістичних часописи не відкидайте, а передавайте їх сусідові, який не знає що соціалістичної часописи? Незабавно перечитайте самі соціалістичну часопись та поясніть вашу науку. Не жалуйте кілька центів на марку, щоби поштою післати пару чисел своїм своякам або знайомим. Нехай добра новина іде в світ широкий, з рук до рук, з міста до міста, з села до села! Завдяки клерикальним впливам багато є ще темноти серед міського і сільського люду. Нищіть сю темноту без милосердя! Запалюйте всюди світло свідомости та всюди ширіть духа бунту проти кривди люду, проти визиску, проти гноблення, проти суспільного пониження мас робочого люду! Не забувайте ніколи, що найуспішнішим оружем у боротьбі з вашими ворогами, оружем, що ніколи не заводить, є богата соціалістична преса!

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ СОЦІАЛІСТИЧНІ
ЧАСОПИСІ ТА КНИЖКИ

РУСКА КНИГАРНЯ В ВІННІПЕГУ

850 MAIN ST. WINNIPEG, MAN.

Руска Книгарня видала доси много книжок, з котрих поручає особливо єї:

Слово правди, написане сьвященником Петроном	.15
Про чуда сьвятих Домізія і Панкратія, або пам'ятки з стародавніх відпустів	.10
Правовірний Католик	.10
Христос охотно приймає грішника	.10
Без Бога на сьвіті	.25
Важніші права Канади, або наші Канадські параграфи	.35
Нідетава Християнської віри25
Вірність наспреки Ісусу Христа05
Оборона віри, або поясненя чому і як ми змо вірити в Бога25
Фармазони або як то 30 господарів занекали ся чортовн . .	.25
Оповідня для дітей. Гарна книжочка з образками видана в Канаді30
Казки за Жидів10
Рицар і Смерть05
Домашній Писар, або ваори руских і англійських листів на всякі случаи. Ціна зп.	.35
Пісні про Канаду і Австрію40
Нові Пісні25
Робітничі пісні, про долю канадських робітників25

Пишіть по наш катальог на виразну адресу:

RUSKA KNYHARNIA

850 MAIN ST. WINNIPEG, MAN.

В РУСКІЙ КНИГАРНІ ДІСТАНЕТЕ ВСІ НАШІ КНИЖКИ.

ЧИТАЛИНЯМ І АГЕНТАМ ДАЄМО ВЕЛИКІЙ ПРОЦЕНТ.